

NY MUSIK i samarbete med
Borås konstmuseum

Claude Loyola Allgén

Sonat för soloviolin

uruppförs av

Anna Lindal

Söndag den 4 september 1994 kl. 18.00

Museet, kulturhuset, Borås

Claude Loyola Allgén föddes den 16 april 1920 i Calcutta, där fadern arbetade för ett svenskt företag, men växte upp i Djursholm. Hans möte med musan i unga tonår förefaller att ha varit omvälvande, och efter de första kompositionsförsöken i 13-årsåldern vällde musiken ur honom. Han studerade viola och kontrapunkt vid Musikhögskolan i Stockholm och var även medlem av Måndagsgruppen, men som tonsättare var han autodidakt. 1950 konverterade han till katolicismen och bytte dopnamnet Klas-Thure mot Claude Johannes Maria med det senare tillägget Loyola. Han studerade teologi i Holland och framför allt i Innsbruck (1953–55 och 57–61) men prästvigdes aldrig, vilket förorsakade en livslång sorg. Allgén levde under sina sista år i ett delvis självvalt armod. Förutom sitt lilla hus i Täby, som han ärvt av modern, ägde han även en aktiepost. Ingenting av detta betraktade han dock som sitt eget; det tillhörde det barnhem som skulle inrättas i hans hus efter hans död. Därav blev intet. Natten till den 18 september 1990 innebrändes Allgén i sitt hus, och med honom mängder av originalmanuskript.

Det är ingen tvekan om att stråkinstrumenten stod Allgén's hjärta närmast, vilket också avspeglar sig både i mängden verk för stråkar och i en uppenbar känsla för instrumentens specifika möjligheter. Bredvid en ofantlig kvartettproduktion, om sammanlagt säkert mer än tio timmars musik, finns ett flertal soloverk, oftast med violinen i huvudrollen. Med få undantag är de alla tillkomna vid mitten av 50-talet, en period då Allgén var ofattbart produktiv: En enkel, mycket vacker *Romans för violin och piano* (1955) orkestrerades följande år och utvidgades senare till sats två i *Konsert för violin och orkester* (1957). Denna andra sats var länge det enda av tonsättarens verk som fanns inspelat av radion (en inspelning som denne för övrigt var mycket missnöjd med, inte utan anledning). Ett våldsamt virtuost, pillertrillande *perpetuum mobile* för soloviolin, *Linguis Barbarorum* (1955), försågs så småningom med pianoackompanjemang och utarbetades därefter till violinkonsertens sista sats. Därtill kommer *Nocturne* och *Carmen Perlotense* för violin och piano, vilka Anna Lindal båda uruppfört, den senare dock ej i den ”stora” versionen med vidlyftiga solokadenser. Bredvid *Sonat för violin och piano* (1938) finns slutligen ett lika märkligt som omfattande verk, som blev känt först efter tonsättarens död då det i delvis brandskadat skick återfanns i resterna av hans hus: *I Caprici* – en 16 satser lång konsert för violin och orkester på mer än 600 partitursidor. Det är tänkbart att *I Caprici* var avsett att omfatta hela 24 satser men att tonsättaren av någon anledning aldrig fullföljde arbetet.

Soloviolinstämman bygger nämligen genomgående på Paganinis 24 Capricer för soloviolin. Därtill har Allgén komponerat en orkestersats som sväller ut alltmer för varje ny caprice – ett unikum i litteraturen.

Det skulle komma att dröja ända till slutet av 80-talet innan Allgén åter komponerade för soloviolin. Men då med besked! *Sonat för soloviolin* (1989) är tonsättarens sista fullbordade och bevarade verk. Därefter tillkom saxofonkvartetten *Horror vacui* som dock gick förlorad i branden. Sonaten är såvitt bekant det mest omfattande soloverk som komponerats för violin. Och även om det kan tyckas vara en förolämpning mot en violinist som ger sig i kast med ett sådant sisyfosarbete måste ändå konstateras att här finns antydningvis en ny enkelhet hos Allgén, ett karaktärsdrag som skulle utvecklas ytterligare i saxofonkvartetten. Tekniskt är den krävande, mycket krävande, men här finns en ansats till melodisk renhet, till en melodik som inte undantagslöst är ornamenterad till det yttersta. Som brukligt hos Allgén är det temat som är musikens ryggrad, och även om det under längre perioder är utom hörhåll så finns det där ändå som en referenspunkt, likt grundpelare från vilka melodiken ger sig på utflykt men också kommer tillbaka till. Särskilt profilerad framträder Allgén's melodiska begåvning, mitt i all komplexitet låter han verkligen violinen sjunga. Det är en melodik i ständig framåtrörelse, vilket också tar sig uttryck i hur kontrapunktikern Allgén här arbetar. Av de fyra möjligheterna att presentera temat använder han, som nästan alltid, bara två: grundform och spegelvändning, och avstår alltså från de retrograda möjligheterna. Härigenom försäkrar han sig om att temat alltid är igenkännbart och alltid melodiskt riktat framåt. Kanske kan man säga att kontrapunktiken kavrats ut till melodi, ty även om det mestadels handlar om en enstämmig sats är den ändå på något sätt att uppfatta som kontrapunktisk, trots att han inte arbetar med simulerad flerstämmighet så som exempelvis Bach eller Aldo Clementi. Genom att hela tiden sprida ut de melodiska ornamenten över flera oktaver antyds visserligen ett slags flerstämmighet, men frågan är om syftet inte snarare är att höja den melodiska spänningen. Vad gäller melodiken är det, som ofta hos Allgén, märkligt att iaktta hur till synes oförenliga karaktärer oförmedlat ställs bredvid varandra och ändå smälter samman. Enkla, tonala avsnitt och dissonanta, närmast tolvtonslänkande läggs i samma degel, där de delvis neutraliserar varandra och bildar en ny karaktär av en art som ingen kunnat föreställa sig.